

**TASAPAINOILUA KÖYHYHDEN JA HYVINVOINNIN
VÄLILLÄ - KIRJALLISUUSKATSAUS LAPSEN
HYVINVOINTIA KÖYHYDELTA SUOJAAVISTA
TEKIJÖISTÄ**

Matleena Kiero

Kandidaatintutkielma

Sosiaalityö

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Matleena Kiero	
Työn nimi Tasapainoilua köyhyyden ja hyvinvoinnin välillä - kirjallisuuskatsaus lapsen hyvinvointia köyhyydeltä suojaavista tekijöistä	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Syksy 2022	Sivumäärä 34
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän kuvailevana kirjallisuuskatsauksena toteutetun tutkielman keskeinen tehtävä on ollut selvittää suomalaisen tutkimuskirjallisuuden pohjalta, mitkä ovat lapsen hyvinvointia suojaavia tekijöitä köyhyyden tilanteessa. Aihe on ajankohtainen, sillä lapsiperheköyhyys on yleistynyt Suomessa merkittävästi viime vuosina. Köyhyys mielletään yhdeksi huono-osaisuuden ulottuvuuksista ja se voidaan nähdä merkittävänä yhteiskunnallisena ongelmana. Ongelman ratkaiseminen vaatii kokonaisvaltaista ymmärrystä lasten kokemasta köyhyydestä ja siitä syntyvistä lieveilmiöistä.</p> <p>Köyhyystutkimuksessa on pitkään keskitytty aikuisten käsityksiin lasten kokemuksista. Tässä tutkimuksessa on paneuduttu lasten itsensä kuvaamaan köyhyyteen ja niihin asioihin, jotka ovat suojanneet heidän hyvinvointiaan köyhyyden koskettaessa. Tutkimuksessa on sovellettu Dodgen ja kumppanien (2012) kehittämää hyvinvoinnin kompleksisuutta kuvaavaa havainnointitapaa. Tutkimuksen tuloksena saadut suojaavat tekijät näyttävät resursseina, joiden avulla köyhyyden haitallisia vaikutuksia hyvinvoinnille saadaan tasapainotettua. Tämä tutkimus pohjautuu vahvimmin suomalaiseen ja pohjoismaiseen kontekstiin, sillä useimmin köyhyyden taso määräytyy ympäröivän yhteiskunnan mukaan, joten saadut tulokset eivät välttämättä ole sovellettavissa muiden alueiden kontekstiin.</p> <p>Tehdyn tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että oikein kohdennettu lapset ja lapsiperheet huomioiva poliittinen päätöksenteko, varhaiskasvatus ja koulu sekä harrastusmahdollisuudet ja mielekkään tekemisen mahdollistaminen ovat lasta suojaavia tekijöitä köyhyyden tilanteessa. Suomalaisessa hyvinvointivaltiossa vastuu lapsen hyvinvoinnin turvaamisesta ei siis ole pelkästään vanhemmalla, myös yhteiskunnalla on iso rooli siinä. Sosiaalityö on merkittävä osa tätä kokonaisuutta.</p>	
Asiasanat: lapset, nuoret, köyhyys, hyvinvointi, lapsiperheköyhyys, eriarvoisuus	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto	

KUVIOT

KUVIO 1 DODGEN JA KUMPPANIEEN (2012) KAAVIO HYVINVOINNIN TASAPAINOTTELUSTA	10
KUVIO 2 HYVINVOINTIA SUOJAAVAT- JA UHKAAVAT TEKIJÄT TÄMÄN TUTKIMUKSEN KONTEKSTISSA	26

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KESKEISET KÄSITTEET TUTKIMUSTA TAUSTOITTAMASSA	3
2.1 KÖYHYYS POHJOISMAISESSA KONTEKSTISSA	3
2.2 LASTEN KÖYHYYS	5
2.3 KÖYHYHDEN ULOTTUVUUKSIA	6
2.4 MITÄ ON HYVINVOINTI	8
2.5 HYVINVOINTI TUTKIMUKSEN KOHTEENA.....	9
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	11
3.1 TUTKIMUKSEN TARKOITUS.....	11
3.2 TUTKIMUSAINEISTON RAJAAMINEN JA ESITTELY.....	12
4 LASTEN KÖYHYYS ILMIÖNÄ	15
4.1 MATERIAALISEN NIUKKUUDEN MONET VAIKUTUKSET	15
4.2 LASTEN KÖYHYYTEEN LIITTÄMÄT TUNTEET	17
4.3 VANHEMMAN ROOLI	18
5 PERHEPOLITIikka JA TULONSIIRROT MUODOSTAVAT POHJAN HYVINVOINNILLE	20
5.1 POLIITTISEN PÄÄTÖKSENTEON JA TULONSIIRTOJEN ROOLI	20
5.2 VARHAISKASVATUKSEN, KOULUN JA HARRASTUSTEN MERKITYS	22
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	25
LÄHTEET	29

1 JOHDANTO

Yhä useampi lapsi elää köyhyydessä. Aihe on ajankohtainen, sillä lapsiperheköyhyys on yleistynyt Suomessa merkittävästi viime vuosina. Köyhyys on yksi huono-osaisuuden ulottuvuuksista. Kyse on laajasta yhteiskunnallisesta ongelmasta, jonka ratkaiseminen vaatii kokonaisvaltaista ymmärrystä itse ongelmasta ja sen myötä syntyvistä lieveilmiöistä. Elämän aikana tapahtuvaa ja omilla valinnoilla aikaansaattua taustaansa korkeammalle tapahtunutta oman sosioekonomisen aseman kutsutaan *luokkaretkeilyksi*. Köyhyyden periytyessä yhä vahvemmin on luokkaretkeily vähentynyt ja muuttunut vaikeammin toteutettavaksi. Köyhä jää todennäköisesti köyhäksi, ja hänen lapsensa vielä häntä todennäköisemmin. (Isola & Suominen, 2016, s. 35).

Köyhyys itsessään on äärimmäistä huono-osaisuutta ja hyvinvoinnin näkökulmasta suuri riski. Usein sosiaalityössä, erityisesti lastensuojelussa, lapsen hyvinvoinnin alentuminen tulee näkyviin vasta tilanteen jatkuttua pitkään ja muuttuessa kestäättömäksi. On tärkeää tunnistaa niitä asioita, jotka suojaavat lapsen hyvinvointia kriittisissä tilanteissa. Haluan tutkimuksellani lisätä tietoisuutta siitä, mikä on lasten itsensä mielestä hyvinvointia heikentävää köyhyyttä ja mitkä asiat suojaavat heidän hyvinvointiaan köyhyyden koskettaessa. Lastensuojelulaissa on useita eri kohtia, joissa puhutaan lapsen hyvinvoinnin turvaamisesta ja edistämisestä (Lastensuojelulaki 417/2007) Lähtökohtaisesti vastuu lapsen hyvinvoinnin turvaamisesta on vanhemmilla, mutta sen ollessa heille mahdotonta, siirtyy vastuu sosiaalityölle. Erityisesti ennaltaehkäisevän sosiaalityön näkökulmasta on tärkeää tunnistaa niitä prosesseja, joissa lapsen hyvinvointi on uhattuna ja vastavuoroisesti niitä, joissa se lisääntyy.

Maailmantilanne on ollut hyvin haasteellinen jo useamman vuoden ajan. Vuonna 2019 alkanut koronapandemia on heikentänyt monien lasten ja nuorten hyvinvointia. Juuri kun tilanne alkoi palautua normaaliksi, Venäjä aloitti Ukrainassa hyökkäyssodan, jolla on ollut merkittäviä vaikutuksia myös Suomessa. Lapsiperheille sodasta seuranneet

taloudelliset muutokset ovat huolestuttavia: inflaatio on kiihtynyt ja ruuan hinta on noussut ennätysmäisesti muutamissa kuukausissa, sähkön hinnasta puhumattakaan.

Lapsiperheiden ahdinkoon reagoitiin poliittisessa päätöksenteossa nopeasti. Hallitus antoi lokakuussa 2022 esityksen lapsilisän maksamisesta kaksinkertaisena joulukuussa 2022. Esitys astuu voimaan joulukuussa ja lapsilisä maksetaan kaksinkertaisena. Kaksinkertaisen lapsilisän määrää ei tulla ottamaan huomioon toimeentulotukea laskiessa. (Valtioneuvos, 2022) Tästä huolimatta vallitseva tilanne on omiaan lisäämässä yhteiskunnallista polarisoitumista hyvä- ja pienituloisten lapsiperheiden välillä. 1990-luvun lama-ajan lasten ja nuorten myöhempää hyvinvointia tutkittaessa on havaittu lapsuudessa koetulla huono-osaisuudella olevan kauaskantoisia vaikutuksia myös aikuisuudessa (Rikala, 2018, s. 166).

On tärkeää tutkia aihetta nyt, jotta voimme estää historiaa toistamasta itseään. Tässä tutkimuksessa tulen tarkastelemaan lasten hyvinvointia suojaavia tekijöitä köyhyyden tilanteessa. Tutkimuskysymykseni on: Millaiset tekijät suojaavat lasten hyvinvointia köyhyyden tilanteissa suomalaisen tutkimuskirjallisuuden valossa. Taustoitan aihetta avaamalla käsitteiden *köyhyys* ja *hyvinvointi* määritelmiä. Näiden käsitteiden kokonaisvaltainen ymmärrys tämän tutkimuksen kontekstissa auttaa hahmottamaan saatuja tuloksia.

2 KESKEISET KÄSITTEET TUTKIMUSTA TAUSTOITTAMASSA

Tässä luvussa avaan käsitteisiin *köyhyys* ja *hyvinvointi* liittyviä näkökulmia. Tarkastelen näiden käsitteiden merkityksiä ja käsitteellisiä selityksiä sekä sitä, millaista tutkimusta näiden käsitteiden ympärillä on toteutettu. Tutkimuksen tulosten hahmottaminen edellyttää käsitteiden ymmärrystä.

2.1 KÖYHYYS POHJOISMAISESSA KONTEKSTISSA

Köyhyys on käsitteenä moniulotteinen ja kompleksinen kokonaisuus, ja sen merkitys syntyy niissä konteksteissa, joissa se ilmenee. Köyhyyden yksiselitteisen määritelmän esittäminen ei ole helppoa. Tämän tutkimuksen kannalta on tärkeää tunnistaa ja taustoittaa köyhyyttä sen eri ilmenemismuodoissa. Köyhyys kietoo sisäänsä monia muita laajoja ilmiöitä.

Monet mieltävät köyhyyden arkikielessä taloudelliseksi ongelmaksi, joka koskettaa suhteellisen monia. Kielitoimiston sanakirjassa köyhyyttä määritellään näin: *“Köyhyys: varattomuus, puute, ahdinko, kurjuus, yl. niukkuus, vähyyys, pienuus, puutteellisuus.”*

Köyhyys on kuitenkin satunnaisten taloudellisten haasteiden lisäksi paljon muuta. Keskityn tehdyn tutkimuksen tarkastelussa lasten kokemuksiin, jotka nostavat tarkasteluun muut kuin taloudellisen näkökulman. Yhtenä köyhyystutkimuksen pioneerina nähdään Peter Townsend. Hän on määritellyt köyhyyden merkitsevän sellaisten voimavarojen puuttumista, jotka mahdollistaisivat yhteiskunnassa toimimisen tavanomaisella tai yleisesti hyväksytyllä tavalla (Karvonen, Mäntynen & Salmi 2016, s. 6). Townsendin ajatukset toimivat pohjana nykypäivänä toteutettavalle köyhyystutkimukselle. Pelkkä tuloihin keskittyvä köyhyyden tarkastelu jättää ulkopuolelle köyhyyden monia ulottuvuuksia ja osatekijöitä. Erityisesti puhuttaessa

lapsista ja köyhyydestä on tärkeää nostaa esille tulojen lisäksi muita köyhyyden osatekijöitä, koska harvalla lapsella on omia tuloja (Karvonen & al., 2016, s. 7).

Suomessa ja muissa Pohjoismaissa köyhyys nähdään usein suhteellisena, silloin on kyse siitä, että yksilö ei pysty saavuttamaan yhteiskunnassa yleisesti odotettua vähimmäiselintaso. Suhteellisessa köyhyydessä elävät joutuvat pinnistelemaan, jotta he voivat elää yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyä normaalia elämää. Köyhyyden mittarina pidetään yleisesti 60 prosentin tulorajaa. Köyhiksi nähdään ne, joiden tulot ovat alle 60 prosenttia mediaanituloista (Isola & Suominen, 2016, s. 25). Mediaanitulo tarkoittaa keskimmäistä tuloa, joka syntyy, kun kaikkien kotitalouksien tulot laitetaan suuruusjärjestyksessä jonoon. Suomessa köyhyyden ei nähdä olevan absoluuttista. YK:n määritelmä absoluuttiselle köyhyydelle tarkoittaa elämistä alle 1,25 dollarilla vuorokaudesta. Koska köyhyys Suomessa ei ole absoluuttista, ajatus suhteellisen köyhyyden haitallisista vaikutuksista jää helposti huomaamatta. Suhteellinen köyhyys voi pitkittyessään olla vahingollista ja vaikuttaa merkittävästi yksilön mahdollisuuksiin toimia yhteiskuntamme tasavertaisena jäsenenä. (Isola & Suominen, 2016, s. 25–28.)

Suhteellinen köyhyys aiheuttaa Suomessa yksilölle haasteita osallistua yhteiskunnassa vallitsevaan elämäntapaan ja saavuttaa minimiksi nähty elintaso (Kallio & Hakovirta, 2020, s. 14). Toisin sanoen köyhien voidaan todeta olevan köyhiä suhteessa yhteiskunnassa normaalina pidettyyn elintasaan. Tällöin köyhyys syntyy suhteessa muihin ihmisiin ja tulee sellaisena myös näkyväksi. Sen kriteerinä voidaan nähdä ympäröivän yhteiskunnan vaatimukset ja elämisen vähimmäisstandardit. (Saari, 2015, s. 73.)

Moderneissa hyvinvointivaltioissa köyhyydestä seuraa monenlaisia puutteita. Hyvinvointivaltioissa esiintyvä köyhyys näkyy erityisesti yksilön sosiaalisen osallisuuden niukkuutena. Yksilöiden kokemuksissa korostuivat niukkuuden heijastuminen arkeen ja elämään monilla eri tavoin. (Saari, 2015, s. 73.) Arjen ollessa kuormittavaa, ei voimavaroja jää muuhun (Isola & Suominen, 2016, s. 29). Lasten kohdalla sosiaalisen osallisuuden niukkuus voi olla erityisen vahingollinen.

Lapsuudessa ja nuoruudessa solmituilla sosiaalisilla suhteilla on tärkeä merkitys kasvulle ja kehitykselle. Lasten kohdalla tämä voi näyttäytyä myös mielekkään tekemisen vajeena, kuten harrastusmahdollisuuksien puutteena. Harrastuksilla ja muilla vapaa-ajan toiminnoilla on vaikutuksia myös sosiaalisiin suhteisiin ja niiden luomiseen. Suhteellinen köyhyys on pahimmillaan ongelmallista ja siitä eroon pääseminen voi olla vaikeaa. Suhteellinen köyhyys johtaa kykyjen alikäyttöön ja stressiin, jonka myötä ihminen ei pysty täysin hyödyntämään omaa potentiaaliaan, mikä koituu niin yksilön kuin yhteiskunnan tappioksi. (Isola & Suominen, 2016, s. 30.)

2.2 LASTEN KÖYHYYS

Lapset ovat haavoittuva, erityistä suojelua ja huolenpitoa vaativa sekä siihen oikeutettu ihmisryhmä. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991) Lapset liittyvät köyhyyteen vahvoja tunteita ja stigmaa eli häpeää (Kallio & Hakovirta, 2020, s.11). Tutkittaessa lasten kokemuksia köyhyydestä, on esiin noussut voimakkaasti köyhyyteen liittyvä sosiaalinen ulottuvuus. Pelkästään tuloihin liittyvän köyhyyden eli tuloköyhyyden tarkastelu on lasten kohdalla riittämätöntä. Köyhyyden tuottama stigma voi Suomen kaltaisessa maassa olla materiaalista niukkuutta vakavampi ongelma. (Kallio & Hakovirta, 2020, s. 12.) Sillä köyhyys heikentää yksilön elämänlaatua useilla eri elämän osa-alueilla (Saari, 2015, s. 73).

Tutkimukset ovat osoittaneet, että lapsuudessa koetulla köyhyydellä ja toimeentulovaikeuksilla on kauaskantoisia vaikutuksia. Erityisesti varhaislapsuudessa koettu köyhyys on yhteydessä myöhemmässä elämässä koettuun huono-osaisuuteen. Lapsuudenkodin taloudellisella tilanteella on havaittu olevan yhteys aikuisiän tulotasoon. (Saari, 2015, s. 75–76.) Köyhyys ja huono-osaisuus ovat siten vahvasti periytyviä, joten niiden esiintyminen yhteiskunnassa on ylisukupolvittunutta.

Köyhyys nähdään usein osana laajempaa huono-osaisuuden kokonaisuutta (Kallio & Hakovirta, 2020, s. 9). Se on keskeinen huono-osaisuuden ulottuvuus, johon

kokonaisvaltainen hyvinvointi käsitteenä kietoutuu (Saari, 2015 s. 72). Köyhyyteen liittyy vahvasti kokemus eriarvoisuudesta ja se voidaan nähdä myös osana eriarvoisuuden ulottuvuuksia (Saari, Eskelinen & Björklund. 2020, s. 72). Eriarvoisuus on yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ilmiö, joka vie yksilöltä mahdollisuuden kehittää tasavertaisesti kykyjään ja rajoittaa mahdollisuuksia toimia ihmisenä. Eriarvoisuus voi heikentää terveyttä, rajoittaa mahdollisuuksia kouluttautumiseen ja moniin muihin asioihin. (Theborn, 2014, s. 5.)

Huono-osaisuus on laaja käsite, johon köyhyys sisältyy. Se tarkoittaa kokonaisuutena sivuun jäämistä muun yhteiskunnan myönteisestä kehityksestä ja elämän myönteisistä siirtymistä. (Saari & al 2020, s. 16.) Köyhyys itsessään on äärimmäistä huono-osaisuutta. Köyhyyttä olisi hyvä tarkastella objektiivisten tulo- ja resurssiperusteisten määreiden lisäksi subjektiivisten köyhyyden kokemusten avulla. Se tarkoittaa yksilön omaa suhteellista kokemusta köyhyydestä. (Saari, 2015, s. 72–73.) Yksi tapa havainnoida köyhyyttä on tarkastella sitä tarveteoreettisesta näkökulmasta, jolloin köyhyyden paikallistaminen helpottuu. Tämän teorian mukaan köyhyys nähdään välttämättömien tarpeiden puutteesta aiheutuvana kyvyttömyytenä tyydyttää omia perustarpeita. (Saari & al., 2020, s. 73.)

2.3 KÖYHYHDEN ULOTTUVUUKSIA

Köyhyys voidaan jakaa eri ulottuvuuksiin. *Objektiiviseen* ulottuvuuteen kuuluvat elintason liittyvät resurssit. Tällöin köyhyys nähdään resurssivajeina, kuten asumisen ahtautena, työttömyyden kestona tai tuloina. *Subjektiiviseen* ulottuvuuteen mielletään kuuluvaksi ne elämänlaatuun liittyvät resurssit, jotka ihmisellä on käytössään. Tässä ulottuvuudessa korostuu yksilön oma kokemus köyhyydestä. (Saari & al., 2020, s. 73.) Tuonnempana tarkastelen köyhyyttä subjektiivisin ja objektiivisin mittarein, joiden avulla voidaan sekä havaita mekanismeja, joissa lapsen hyvinvointia uhkaavia tekijöitä syntyy, että sitä, mitkä tekijät näyttäytyvät tilanteissa suojaavina tekijöinä.

Köyhyyden aineelliset ja aineettomat ulottuvuudet kietoutuvat usein yhteen ja vaikuttavat yksilön kokemukseen köyhyydestä. Tapa, jolla aineellinen ja aineeton niukkuus kietoutuvat yhteen, supistaa toimijuutta ja tekee yksittäisten syy-seuraussuhteiden analysoinnista ja ratkaisemisesta vaikeaa. Eri ulottuvuuksien voidaan nähdä vahvistavan toisiaan niiden kietoutuessa yhteen. Tämän vuoksi aihetta tulee tarkastella laajasti ja pohtia sen monia eri ilmenemismuotoja. (Isola & Suominen, 2016, s. 31.)

Köyhyyttä on tutkittu paljon ja keskityn tässä tutkielmassa lasta köyhyyden tilanteessa suojaaviin tekijöihin. Otan erityiseen tarkasteluun hyvinvoinnin ulottuvuuden ja etsin tietoa siitä, mitkä tekijät suojaavat lapsen hyvinvointia äärimmäisessä huonosaisuuudessa. Suomalaisen köyhyystutkijan Juho Saaren (2015, s. 73) mukaan köyhyystutkimuksessa kiinnitetään huomiota tarpeiden tyydyttämisessä havaittaviin vajeisiin. Suomalaisessa köyhyystutkimuksessa on hyödynnetty paljon erilaisia teorioita, kuten stressi- ja niukkuusteorioita. Niiden avulla pystytään havainnoimaan esimerkiksi köyhyyden vaikutuksia elämänlaatuun.

Suomen kontekstissa voidaan köyhyydestä puhuttaessa käyttää *köyhyyden kierre*-termiä. Sillä tarkoitetaan köyhyyden myötä kasautuvaa ongelmatilannetta, jossa selviytyminen muuttuu vaikeaksi ja lopulta mahdottomaksi. Suomessa on havaittavissa lisääntyvää polarisoitumista hyvin ja huonosti toimeentulevien välillä, mikä kertoo taustan vaikutuksen vahvistuvan. (Isola & Suominen, 2016, s. 36–37.)

Korkeakoulujen yhteishaun alkaessa painottamaan ylioppilaskirjoitusten arvosanoja, tapahtui muutoksia, jotka haastavat sosiaalista liikkuvuutta. Nuoret, joiden vanhemmilla on mahdollisuuksia tukea ja auttaa heitä opintojen aikana taloudellisesti ja ajallisesti, pärjäävät muita todennäköisemmin paremmin. Taloudellisesti haastavasta taustasta tulevalla nuorella ei ole samanlaisia lähtökohtia toisen asteen opintoihin, jolloin asetelma on epätasa-arvoinen. Tämänhetkinen koulutusjärjestelmä lisää omalta osaltaan yhteiskunnallista polarisoitumista ja haastaa mahdollisuuksia luokkaretkeilyyn. Hakujärjestelmä ei kuitenkaan ole ainoa syy siihen, että taloudellisessa niukkuudessa

elävälle nuorelle opiskelu ja sinne hakeutuminen on haasteellista. Nuori on saattanut elää perheessä, jossa kumpikaan vanhemmista ei ole ollut työelämässä, jolloin hän ei ole saanut esimerkkiä työssä käymisestä eikä näe sitä merkittävänä. Tällöin nuoren tilannetta kuvaa parhaiten näköalattomuus, jossa hän ei edes osaa tavoitella jotakin parempaa. (Isola & Suominen, 2016, s. 35.)

2.4 MITÄ ON HYVINVOINTI

Köyhyys haavoittaa yksilöä ja heikentää koettua eli subjektiivista hyvinvointia, jonka käsitettä pohdin sen erilaisissa ilmenemismuodoissa. Määrittelyn apuna ovat aiheesta tehty tutkimus ja kielikeskuksen sanakirja. Se, miten hyvinvointia määritellään, on monille aihetta tutkiville edelleen epäselvää. Tämän tutkimuksen kannalta on oleellista ymmärtää hyvinvointi kompleksisena kokonaisuutena, jolla on useita erilaisia merkityksiä kontekstista riippuen. Yksiselitteinen käsitteen määrittely on lähes mahdotonta.

Kielitoimiston sanakirjan määritelmä hyvinvoinnille on seuraava: *“Hyvinvointi: vauraus, varakkuus, rikkaus, aineellinen, taloudellinen hyvinvointi, hyvä terveydentila; hyvä harmoninen olo, huolehtia henkisestä ja ruumiillisesta hyvinvoinnistaan”*.

Hyvinvointi on tällä hetkellä vahvassa keskiössä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa. Vuoden 2023 alussa on tulossa suuria muutoksia sosiaali- ja terveyspalveluihin, niiden toteutuksen siirtyessä uusille hyvinvointialueille. Pian voimaan tuleva sote-uudistus on yksi Suomen historian suurimmista hallinnollista uudistuksista. Siinä vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä siirtyy kunnilta hyvinvointialueille. (Sote uudistus, 2022.) Hyvinvointipalveluiden taustalla vaikuttavat Suomen lainsäädännössä sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja terveydenhuoltolaki (1326/2010), joiden tavoitteena on edistää ja ylläpitää hyvinvointia (Niemi, Rautiainen, Kannasoja, Haapakoski, Pellinen & Mäntysaari, 2017, s. 166).

Politiikassa ja tieteellisessä tutkimuksessa ei ole suoraa ymmärrystä siitä, mitä hyvinvointi on ja kuinka sitä tulisi mitata (Niemi & al. 2017, s. 173). Hyvinvoinnin käsitteen ollessa epäselvä, herää kysymys siitä, voimmeko puhua hyvinvoinnin edistämisestä ja asettaa sen tavoitteelliseen keskiöön, kun emme tiedä mitä se oikeastaan edes tarkoittaa. Voiko hyvinvointia edistää, jos emme pysty määrittelemään laajan ja moniulotteisen käsitteen sisältöä.

Hyvinvoinnin määrittelyä varten on useiden vuosikymmenien ajan kehitelty erilaisia teoreettisia viitekehyksiä, joiden avulla on pyritty kuvaamaan hyvinvointia erilaisista näkökulmista käsin. Teorioissa jää usein harmaalle alueelle se, miten hyvinvointia määritellään. On tärkeää erotella toisistaan kuvaus hyvinvoinnista ja määritelmä käsitteelle *hyvinvointi*. Tutkijat ovat usein keskittyneet hyvinvoinnin ulottuvuuksiin ja hyvinvoinnin kuvailuun, unohtaen samalla määritellä itse käsitteen. (Dodge, Daly, Huyton & Sanders, 2012, s. 226.)

2.5 HYVINVOINTI TUTKIMUKSEN KOHTEENA

Hyvinvointia on mitattu erilaisin tavoin ja sen tutkimus on monipuolista. Katsoessa aihetta käsitteellis-teoreettisesta näkökulmasta tilanne on kimurantti (Niemi & al., 2017, s. 173). Eila Tuomisen mukaan hyvinvoinnin käsitteen moniulotteisuuden ja tieteenalojen erilaisten lähestymistapojen takia yhteistä käsitystä hyvinvoinnin määrittelystä ei ole olemassa (Niemi & al., 2017, s. 173).

Dodgen ja kumppanien (2012) tutkimuksesta selviää hyvinvoinnin käsitteen kompleksisuus ja sen määrittelyyn liittyvät haasteet. Hyvinvoinnin määritelmä syntyy heidän mukaansa suhteessa yksilön käytettävissä olevien resurssien ja kohdattujen haasteiden kanssa. Yksilön kohdatessa hyvinvointia uhkaavia vaikutuksia syntyy epätasapainoa suhteessa resursseihin. Tuolloin yksilön täytyy suhteuttaa resurssejaan tilanteesta selviytymiseen, jotta hyvinvoinnin tasapaino säilyy. Kun yksilö kohtaa vaikeuksia enemmän, kun hänellä on resursseja, syntyy epätasapainoa hyvinvoinnissa.

He ovat tarkastelussaan jakanut resurssit ja haasteet kolmeen eri ulottuvuuteen. Kolme ulottuvuutta on: psykologinen, sosiaalinen ja fyysinen. Dodge ja kumppanit (2012) ovat muodostaneet tältä pohjalta kaavion (ks. Kuvio 1), jossa kuvastuu, että hyvinvointi ei ole stabiili tila, joka on ja pysyy. Kyseessä on dynaaminen kokonaisuus, jossa tapahtuu jatkuvasti muutoksia. Jatkuvassa muutoksessa tasapainoilu ja siitä suoriutuminen kertoo hyvinvoinnin tilasta parhaiten. (Dodge & al., 2012, s. 229–230).

Figure 4. Definition of Wellbeing

KUVIO 1 DODGEN JA KUMPPANIEN (2012) KAAVIO HYVINVOINNIN TASAPAINOTTELUSTA

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tässä luvussa kerron tutkimuksen tutkimustehtävistä ja tutkimuskysymyksistä sekä tutkimusta varten tehdystä tiedonhausta. Ensin alustan valitsemani ilmiötä, jonka jälkeen siirryn kertomaan aiheesta esiin nousseista tutkimuskysymyksistä. Lopuksi käsittelem valitsemani tutkimusmetodin ja tutkimuksen tiedonhaun ja mahdolliset rajaukset.

Tarkastelen kandidaatintutkielmassani lapsen hyvinvointia ja etsin niitä tekijöitä, jotka suojaavat hyvinvointia köyhyyden tilanteessa. Tutkimustehtävänä on lisätä ymmärrystä lasten kokemasta köyhyydestä ilmiönä. Tätä kautta pystytään tukemaan lasten hyvinvointia köyhyydestä huolimatta. Tutkimuksessa esitellään niitä tekijöitä, joiden ilmeneminen lasten elämässä ovat yhteydessä hyvinvointiin. Tutkimuskysymykseni on: Millaiset tekijät suojaavat lasten hyvinvointia köyhyyden tilanteissa suomalaisen tutkimuskirjallisuuden valossa. Saatuja tuloksia tullaan suhteuttamaan edellä mainittuun Dodgen ja kumppanien (Ks. kuvio 1) hyvinvoinnin kompleksisuutta huomioivaan tarkastelutapaan.

Aineisto kuvaa vahvimmin suomalaista lapsiköyhyyden kontekstia, eli tarkastelu on rajautunut ja sijoittuu vahvimmin pohjoismaiseen ja suomalaiseen ympäristöön. Syynä tälle on se, että köyhyys on moniulotteinen ja kompleksinen kokonaisuus, jonka ilmeneminen vaihtelee yhteiskunnallisten rakenteiden myötä. Esimerkiksi jo Euroopan sisällä köyhyys ilmenee useissa eri muodoissa. Kuten olen taustoituksessa ilmaissut, köyhyyden merkitys syntyy suhteessa muuhun yhteiskuntaan ja yleisenä nähtyyn elintasoon. Halusin tällä tutkimuksella lisätä tietoisuutta suomalaisten lasten kokemasta köyhyydestä ja hyvinvointia suojaavista tekijöistä, joten rajaus Suomeen ja pohjoismaiseen kontekstiin oli luonnollinen.

Käytän menetelmänä kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa voidaan käyttää laajoja aineistoja, joiden valintaa eivät rajoita metodiset säännöt. Kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella pystytään yhdistelemään jo olemassa olevaa tutkimustietoa aiheesta. Metodia voidaan luonnehtia myös yleiskatsauksena tai traditionaalisenä kirjallisuuskatsauksena. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus mahdollistaa ilmiön laaja-alaisen kuvailun ja sen ominaisuuksien luokittelun. (Salminen 2011, s. 6.)

3.2 TUTKIMUSAINEISTON RAJAAMINEN JA ESITTELY

Lopullisen tutkimuskysymykseni muotouduttua, aloitin tutkielmani tiedonhaun Jyväskylän yliopiston kirjaston JYKDOK-tietokannassa, Kotimaiset artikkelit (Arto)-tietokannassa, sekä Google Scholarissa. JYKDOK:ssa hyödynsin perushakua ja tarkennettua hakua, jossa rajasin mukaan 2010-luvun jälkeen julkaistut kirjat ja vertaisarvioidut aineistot. Halusin lähdeaineistojen olevan tätä aikaa kuvaavia. Aineistot ovat kerätty syksyn 2022 aikana. Suomenkielisiä hakusanoja olivat ”köyhyys”, ”huono-osaisuus”, ”lapsuus”, ”eriarvoisuus”, ”hyvinvointi”, ”hyvinvoinnin” ”ylisukupolvinen huono-osaisuus”, ”ylisukupolvisuus”, ”lapsiperheköyhyys” ja ”lapsiköyhyys”. Englanninkielisessä haussa käytin hakusanoina ”wellbeing”, ”poverty”, ”child poverty” ja ”well-being”. Hyödynsin haussa myös termien yhdistelmiä, kuten ”lapsuus JA eriarvoisuus”. Hyödynsin tietokantoja myös tiedonhaun jälkeen, tarkistaakseni saatujen tulosten riittävyyttä. ProQuest-tietokannasta tarkistin erityisesti käsitteet *child poverty* ja *wellbeing*.

Saamani hakutulokset olivat kirjoja, artikkelikokoelmia sekä kotimaisia artikkeleita ja muita julkaisuja. Lähes kaikkien hakusanojen tuloksia oli noin 100–300 kappaletta. Tutkimukseni kannalta hyödyllisinä näyttäytyviä tutkimuksia oli hakujen joukossa vaihtelevasti, noin 1–4 kappaletta hakusanaa kohden. Etsin mahdollisia lähteitä myös aiheittani koskevien pro gradu -tutkielmien lähdeluetteloista. Köyhyyttä koskevaa tutkimusta on tehty verrattain paljon, joten rajaus viimeisimpään vuosikymmeneen oli

perusteltua. Vanhemman tutkimuksen hyödyntäminen ei ollut tutkimuskysymyksen kannalta relevanttia, sillä jo hieman yli kymmenen vuoden aikarajauksen sisällä oli selkeästi havaittavissa eroavaisuuksia vuosikymmenen alusta nykypäivään.

Lopulliseen tutkimuksen aineistoon päätyivät sellaiset tekstit ja teokset, joiden sisältö oli tutkimuskysymyksen valossa olennaista. Tiedonhaun alkuvaiheessa kävin läpi myös ennen vuotta 2010 julkaistuja aineistoja, jotta pystyin olemaan varma tarkistuksen omaisesti rajauksesta. Köyhyyttä koskevissa teoksissa jätin valinnastani pois sellaiset teokset ja artikkelit, jotka käsitelivät pelkästään aikuisten kokemuksia köyhyydestä, koska tarkasteluni kohdentuu lapsiin. Vielä 2000-luvun alussa lapsia koskevaa köyhyyttutkimusta oli tehty vähän ja se perustui aikuisten käsitykseen lasten kokemuksista.

Lopulliseen aineistoon valikoitui kaiken kaikkiaan kolmetoista lasten köyhyyttä tai hyvinvointia käsittelevää tutkimusta tai artikkelia. Kallion ja Hakovirran (2020) teos *“Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus”* käsittelee köyhyyttä ilmiönä ja köyhyyden vaikutuksia lapsiin. Se koostuu eri kirjoittajien artikkeleista, joten se soveltuu sisällöllisesti hyödynnettäväksi niin teoria- kuin tulososuudessa. Olen hyödyntänyt teosta kattavasti eri osa-alueilla. Teoksesta olen hyödyntänyt tulososiossa Kallion ja Hakovirran: *“Huono-osaisuus ja köyhyys lapsiperheissä”*, Toikan ja Haanpään: *“Vanhempien huono-osaisuuden yhteys lasten subjektiiviseen hyvinvointiin”* sekä Kallion, Hautalan & Erolan: *“Vanhempien huono-osaisuuden yhteys lasten koulupudokkuuteen”*.

Lisäksi olen tutkimusosiossa hyödyntänyt Hakovirran ja Rantalaihon (2012) tutkimusta: *“Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa”*. Tutkimuksessa paneudutaan lasten näkökulmasta taloudelliseen eriarvoisuuteen. Tutkijat ovat keränneet aineiston suomalaisten ala- ja yläasteikäisten lasten ja nuorten haastatteluilla.

Sakari Karvosen ja Minna Salmen (2016) Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperi *“Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla”* kuvaa lasten kokemaa köyhyyttä ja on keskeinen lähde tämän tutkimukseni tulososiossa. Olen hyödyntänyt tämän teoksen tietoa myös

tutkimuksen taustoituksessa. Pyrin valitsemaan tulososioon sellaisia teoksia, jotka keskittyivät lasten subjektiivisiin kokemuksiin köyhyydestä sekä lasten omiin kertomuksiin pohjautuviin tutkimuksiin. Teoksesta valikoitui tutkimukseen Karvosen (2016) "Lasten moniulotteinen köyhyys indikaattoreiden valossa". Salmen, Närvin ja Lammi-Taskulan (2016) artikkeleja: "Köyhyys, toimeentulokokemukset ja hyvinvointi lapsiperheissä" sekä "Lapsiköyhyys on ajankohtaista myös Suomessa: yhteenvetoja ja suosituksia". Lisäksi tutkimukseen valikoitui tästä teoksesta Okkosen (2016) "lapset perusturvan varassa".

Atte Oksasen ja Marko Salosen (2011) *"Toiminnallisia loukkuja, hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa"* kertoo hyvinvoinnista osana elämän edellytyksiä. Teoksessa käsitellään hyvinvoinnin esteeksi muodostuvia tekijöitä ja asioita, joilla esteitä voitaisiin ehkäistä tai poistaa. Se soveltuu tämän tutkimuksen tulos osioon sisältönsä vuoksi ja hyvin sovellettavissa tutkittavaan aiheeseen. Teoksesta valikoitui tutkimukseen Minkkisen (2011): "Opettaja ja lasten hyvinvointi".

Katajan ja kumppanien (2014) *"Hyvinvointiongelmien ylisukupolviset jatkumot kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten elämässä."* Artikkelissa kuvataan köyhyyden ja huono-osaisuuden vaikutuksia sekä ylisukupolvisuutta. Artikkelissa nostetaan esiin köyhyydestä syntyviä lieveilmiöitä ja vastavuoroisesti ongelmia, jotka synnyttävät köyhyyttä.

4 LASTEN KÖYHYYS ILMIÖNÄ

Vanhemman sosioekonomisella taustalla on todettu olevan yhteys lapsen kokemaan hyvinvointiin (Toikka & Haanpää, 2020, s. 120). Monet lapsuudessa koetun köyhyyden vaikutukset tulevat näkyviin epäsuorasti, vasta lapsen kasvettua aikuiseksi. Tässä luvussa pohdin sitä, miten lapset itse kokevat köyhyyden ja miten se kietoutuu heidän kokemuksiinsa hyvinvoinnista. On tärkeää nostaa esiin myös hyvinvointia uhkaavia tekijöitä, jotta pystyn tuomaan esiin niiden vastinpareina näyttäytyvät suojaavat tekijät.

Lapset ovat ihmisryhmä, jonka mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä ovat rajalliset, elämä on käytännössä muiden varassa (Okkonen, 2016, s. 52). Siksi on ensiarvoisen tärkeää ymmärtää, mistä lasten kokemukset köyhyydestä syntyvät ja miten ne vaikuttavat heidän kokemaansa hyvinvointiin. Seuraavaksi käsittelen aineistosta esiin nousseita teemoja, jotka vastaavat tutkimuskysymykseeni. Esittelen ensin lasten kokemaa köyhyyttä ilmiönä, hyödyntäen aineistosta saatua tietoa. Tämän jälkeen tuon esiin keskeisimmät suojaavat tekijät.

4.1 MATERIAALISEN NIUKKUUDEN MONET VAIKUTUKSET

Lapsuudenkoti on valtaosalle lapsista tärkeä ja keskeinen kasvuympäristö. Sen elinoloilla on suuri merkitys lapsen kasvulle ja hyvinvoinnille. Lasten tyytyväisyys omaan elämäänsä vaikuttaa vahvasti heidän kokemuksiinsa hyvinvoinnista. Lasten kohdalla materiaalien resurssien ulottuvuus näyttäytyi hyvinvoinnille merkittävänä tekijänä. (Kallio & Hakovirta, 2020, s. 9–22.) Materiaalisista puutteista voi seurata haittoja lapselle. Esimerkiksi sään kannalta oikeanlaisten vaatteiden puute tai vähäinen ravinto voi heikentää suoraan lapsen hyvinvointia. Lasten omista köyhyykokemuksissa korostuivat ne tekijät, jotka syntyvät välillisesti, esimerkiksi vuorovaikutussuhteissa. (Toikka & Haanpää, 2020, s.128.)

Materiaalisten hyödykkeiden puute ei ole ainoa lasten ja nuorten hyvinvointiin haitallisesti vaikuttava tekijä. Lapsilla ja nuorilla sosiaaliset suhteet ovat muita ikäluokkia tärkeämmässä roolissa. Köyhyydellä voi olla huomattavia negatiivisia vaikutuksia sosiaalisiin suhteisiin. Lapset ovat hyvin tietoisia omista ja muiden lasten tavaroista ja niiden arvosta. Lasten yhtenevät kulutusmahdollisuudet lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta ja mahdollisuuksia osallistua oman ikäisten kanssa tapahtuvaan toimintaan. Jos tällaisen toiminnan mahdollistaminen on perheen taloudellisesta tilanteen vuoksi mahdotonta, lapsi voi kokea sosiaalisesta kanssakäymisestä sivuun jäämisen lisäksi myös kiusaamista. (Toikka & Haanpää, 2020, s. 126.)

Sosiaalinen media on tuonut merkittävän lisän lasten kulutustottumuksiin ja yleiseen ilmapiiriin kulloinkin esillä olevien trendien ympärille. 2010-luvulla sosiaalinen media ja sen alustat ovat luoneet uuden ulottuvuuden yhteenkuuluvuuteen, sosiaalisiin suhteisiin ja lasten minäkuvaan. Suuri osa nykypäivän lasten sosiaalisista suhteista tapahtuu sosiaalisessa mediassa eli *somessa*. Siinä tarpeellisen teknologian mahdollistaminen lapselle voi olla vaikeaa, jos perheen taloudellinen tilanne on huono. Lapset nostivat Mia Hakovirran ja Minna Rantalaihon (2012) tutkimuksessa huonon tai rikkinäisen puhelimen yhdeksi esimerkiksi leimaavista ominaisuuksista. Heidän tutkimuksessaan korostui lasten tietoisuus kulutustuotteiden arvosta.

Sosiaalisen median alustat luovat pohjaa trendeille, joita lapset ja nuoret seuraavat. Trendien yleistyessä ja lisääntyessä, yhä harvemmalla perheellä on varaa niihin liittyvien tuotteiden hankkimisessa. Syntyy riski muusta ikäluokasta poikkeavalle kulutukselle, jolloin sosiaaliset suhteet voivat kärsiä ja lapsen subjektiivinen kokemus omasta hyvinvoinnista heikkenee (Toikka & Haanpää, 2020, s. 139). Lapsen perheen toimeentulo-ongelmilla voi olla monenlaisia vaikutuksia ja ne voivat pahimmillaan aiheuttaa sosiaalista ulkopuolisuutta, ja leimautuminen köyhäksi voi olla este sosiaalisiin piireihin pääsulle (Toikka & Haanpää, 2020, s. 139). Lapset sisäistävät kulutuksen sosiaalisia merkityksiä jo varhain ja niiden merkitys sekä monimutkaisuus lisääntyy iän myötä. Vanhemmilla lapsilla hyväksytyksi tulemisen kokemuksen merkitys vahvistuu ja tarve

kuulua johonkin ryhmään saa suuremman merkityksen. Tämä voi selittää kuluttamisen voimakkaampaa merkitystä iän karttuessa. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012, s 19.)

4.2 LASTEN KÖYHYYTEEN LIITTÄMÄT TUNTEET

Lapset liittävät köyhyyteen vahvaa häpeän tunnetta eli stigmaa. Yksi keskeinen lasten esiin nostama köyhyyden negatiivinen ulottuvuus liittyy asumiseen. Puutteelliset asuinolot voivat vaikuttaa lapsen terveyteen ja kehitykseen, mutta myös sosiaalisiin suhteisiin. Tutkimuksissa on todettu lasten tuovan harvemmin ystäviä kylään, jos heillä oli pieni koti eikä omaa huonetta ja lisäksi jos asuinoloissa oli muita puutteita. Tässä yhteydessä esiintyvä häpeän tunne estää lasta viettämästä aikaa kavereiden kanssa, jolloin syntyy suora negatiivinen yhteys sosiaalisiin suhteisiin. (Toikka & Haanpää, 2020, s. 128.)

Köyhyyteen liitetyissä negatiivisissa tunteissa voi olla moninaisia vaikutuksia lapsen kokemukseen hyvinvoinnista. Erityisesti häpeän tunne on todella vahingollinen ja vaikuttaa esimerkiksi minäkuvan syntymiseen ja muotoutumiseen sekä kokemuksiin omasta itsestä. Tutkimusten mukaan köyhyydessä elävät lapset kuvaavat usein vahvoja ulkopuolisuuden tunteita, ulos sulkemista ja kiusatuksi tulemista. Lasten kokemukset taloudellisesta eriarvoisuudesta ovat konkreettisia ja häpeän tunne liittyy vahvasti tähän. Häpeää voi lisätä esimerkiksi se, että köyhästä taustasta tulevalle lapsella ei ole mahdollisuuksia hankkia samoja tavaroita tai harrastaa samoja asioita kuin muilla. Pahimmillaan nämä voivat aiheuttaa epäonnistumisen ja vertaisryhmästä ulos suljetuksi tulemisen pelkoa. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012, s 15.)

Tutkimuksissa on havaittu kulutuksen ja sen mahdollisuuksien olevan avainroolissa nuorten ja lasten identiteetin muodostuksessa. Kuluttamisella on tässä yhteydessä merkittävä välinearvo sosiaalisista suhteista ja asemista vertaisryhmissä neuvoteltaessa. Esimerkiksi "vääränlainen tyyli" voidaan tulkita osaksi lapsen persoonallisuutta, eikä sitä osata yhdistää johtuvaksi hänen käytettävissä olevista kulutusresursseista. On myös

havaittu, että lapset ihailevat varakkaita lapsia ja pitävät heitä itsevarmoina ja pärjäävinä. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012, s. 19.) Tällainen ajattelu vaikuttaa negatiivisesti vähävaraisesta taustasta tulevien lasten käsityksiin itsestään ja voi pahimmillaan johtaa lasten ja nuorten syrjimiseen (Salmi & al., 2016, s. 69).

4.3 VANHEMMAN ROOLI

Taloudelliset vaikeudet aiheuttavat vanhemmalle stressiä ja ahdistusta sekä heikentävät tämän kykyä selvitä vanhemmuudestaan. Köyhyydellä ja vanhemmuuden resursseilla on suora yhteys toisiinsa. Toimeentulo-ongelmat kuormittavat vanhempia, heikentävät vanhemmuutta ja vaikeuttavat perheiden arkea, heikentäen samalla lasten hyvinvointia. (Salmi & al., 2016, s. 69.) Vanhempien toimeentulo-ongelmilla ja lapsen hyvinvoinnilla on havaittu yhteys. Vanhemmuuden resurssien puute heijastuu moniin eri osa-alueisiin. Arjessa selviytyminen on voimia kuluttavaa, jolloin resursseja ei jää esimerkiksi lapsen koulutehtävissä auttamiseen tai muuhun yhteiseen tekemiseen. Tällöin kuormittavuus voi heijastua myös lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen. (Toikka & Haanpää, 2020, s. 127.)

Vanhemman toimeentulohaasteet eivät välttämättä vaikuta suoraan lapsen subjektiivisen hyvinvointiin. Vanhemmat pyrkivät hyvin pitkälle suojaamaan lapsia köyhyydeltä laittamalla lapsen tarpeet muiden edelle. (Toikka & Haanpää, 2020, s. 127) Lapsi on usein aktiivinen toimija köyhyyden tilanteessa ja aistii herkästi vanhempien emotionaalista tilaa ja havaitsee vanhempien talousongelmia, pyrkien samalla etsimään niihin ratkaisuja. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012, s. 16.)

Hakovirta ja Rantalaiho (2012) toteavat, että lapset ovat usein hyvin perillä perheen taloudellisesta tilanteesta ja pyrkivät aktiivisesti vaikuttamaan siihen. Lapset miettivät tietoisesti ratkaisuja perheen rahaongelmiin ja suhteuttavat omia vaatimuksiaan perheen taloudelliseen tilanteeseen. Lasten aktiivinen toimijuus on tärkeä havainto. Lapset luovat arjessa selviytymismalleja, joilla he pyrkivät vähentämään köyhyyden vaikutuksia

omassa elämässään. Herää kuitenkin kysymys siitä, millaisia vaikutuksia liian varhaisessa vaiheessa koetulla vastuunotolla voi olla myöhemmässä elämässä.

Vaikka vanhemmat pyrkivät usein suojaamaan lapsia köyhyydeltä ja sen vaikutuksilta, tulee se lapsille erilaisin tavoin esille. Huoli perheen toimeentulosta laskee merkittävästi lapsen kokemusta omasta hyvinvoinnistaan. Tiukka taloudellinen tilanne voi tulla lapselle esiin esimerkiksi harrastamisen rajoitteina tai vanhempien huolipuheena. Mielekkään tekemisen merkitys hyvinvoinnin lisäämisessä on huomattava, joten rajoitukset harrastuksissa ja muissa vapaa-ajan aktiviteeteissa vaikuttavat lapsen kokemukseen hyvinvoinnista ja lisäävät eriarvoisuuden kokemuksia. (Toikka & Haanpää, 2020, s. 132.)

Perhemuodon on havaittu vaikuttavan lapsen kokemukseen hyvinvoinnista. Erityisesti yksinhuoltajaperheessä ja sijaisperheessä asuvat lapset kokivat hyvinvointinsa muita heikommaksi. Yksinhuoltajaperheiden kohdalla tätä heikompaa hyvinvoinnin kokemusta voidaan selittää tuloköyhyydellä. Yksinhuoltajaperhe ei välttämättä itsessään laske lapsen hyvinvointia vaan perheen tulojen ollessa vain yhden aikuisen varassa kahden sijaan on riski köyhyyteen suurempi. (Toikka & Haanpää, 2020, s. 132.)

Köyhyyden on havaittu lisäävän mielenterveysongelmien riskiä. Lapsuudenperheessä kohdatut mielenterveysongelmat voivat vaikuttaa lapsen hyvinvointiin huomattavasti. Vanhemmilla yleisin mielenterveysongelma on masennus, jonka seuraukset lapselle näyttäytyvät muita mielenterveysongelmia kohtalokkaampina. (Kataja & al., 2014, s. 41.) Köyhyyden ja mielenterveysongelmien voidaan nähdä olevan yhteydessä toisiinsa. Esimerkiksi mielenterveysongelmista johtuva vanhemman työkyvyttömyys voi ajaa perheen taloudelliseen ahdinkoon tai köyhyydessä eläminen ja jatkuva huoli toimeentulosta voi pahimmillaan aiheuttaa mielenterveydenhaasteita.

5 PERHEPOLITIikka JA TULONSIIRROT MUODOSTAVAT POHJAN HYVINVOINNILLE

Tässä luvussa pohdin aineistosta esiin nousseita lasten hyvinvointia köyhyyden tilanteessa suojaavia tekijöitä ja samalla vastaan tutkimuskysymykseen. Jokainen esiin noussut suojaava tekijä muodostaa oman alaluvun, jossa käsittelen syitä sen suojaavuuteen ja niitä mekanismeja, jotka muodostavat hyvinvointia suojaavan ympäristön. Aloitan kuvaamalla lapsiperheiden tulonsiirtojen ja poliittisen päätöksenteon merkitystä lasten hyvinvointia suojaavana tekijänä, jonka jälkeen siirryn pohtimaan varhaiskasvatuksen ja koulun merkitystä. Lopuksi kerron harrastusten ja mielekkään tekemisen roolista suojaavana tekijänä.

5.1 POLIITTISEN PÄÄTÖKSENTEON JA TULONSIIRTOJEN ROOLI

Toisille perheille lapsilisät ovat mahdollisuus sijoittaa ja kerryttää varoja lapselle, toisille arjessa selviytymisen välttämättömyys. Lapsen hankinta on taloudellinen riski ja haavoittuva murrosvaihe elämässä. Joillakin lapsilla eriarvoistuva elämäntilanne käynnistyy jo kohdussa ja lapsuudessa hyvinvoinnissa on merkittäviä eroja suhteessa saman ikäiseen väestöön. (Kataja & al., 2014, s. 38.) Yhteiskunnallisesta näkökulmasta merkittävin lapsen hyvinvointia suojaava tekijä köyhyydessä on köyhyyden ehkäisy ja lievittäminen. Poliittinen päätöksenteko on merkittävässä roolissa lasten hyvinvoinnin suojaamisessa. riittävät ja oikealla tavalla kohdennetut tulonsiirrot pystyvät ehkäisemään köyhyyttä ja sen myötä syntyviä lieveilmiöitä lapsiperheissä. Lapsiperheiden köyhyys on yleistynyt Suomessa merkittävästi ja noin viisi prosenttia lapsista elää perusturvan varassa (Salmi & al., 2016, s. 69). Tämä on hälyttävä luku, sillä viimeksi tilanne on ollut yhtä huono 1990-luvun lamavuosien aikana.

Lapsiperheiden köyhyys on kompleksinen ja monisyinen ilmiö, jonka ratkaiseminen vaatisi toimia monilla eri osa-alueilla. Tarkkaan harkittu ja lapsivaikutukset huomioiva

poliittinen päätöksenteko sekä lapsiperheiden etuudet ja tulonsiirrot ovat tärkeitä suojaavia tekijöitä lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta. Yleisintä perusturvan varassa eläminen on perheissä, joissa on alle kolmevuotiaita lapsia. Tutkimukset ovat osoittaneet, että köyhyyden vahingollisuus kasvaa, mitä pidempään köyhyydessä eletään. Lapsen hyvinvoinnin suojaamisen näkökulmasta on keskeistä se, kuinka kauan köyhyydessä eletään ja mihin ikävuosiin köyhyys sijoittuu. (Salmi, 2020, s. 54.) On tärkeää pohtia sitä, pitäisikö lapsen hyvinvointi ja sen suojaaminen ottaa suurempaan keskiöön esimerkiksi työttömyysetuuksissa tai muissa vanhemmille suunnatuissa tulonsiirroissa.

Poliittinen päätöksenteko on näkyvä ja konkreettinen toimi, jolla voidaan vaikuttaa merkittävästi lapsiperheiden tilanteeseen. Suomi on sitoutuessaan lapsen oikeuksien sopimukseen sitoutunut myös arvioimaan politiikassaan lapsivaikutuksia. Suomalaisessa hyvinvointivaltion mallissa yhteiskunnalla on vastuu tuoda yhdenvertaisuus lapsipolitiikan keskiöön ja kitkeä eriarvoisuutta. Poliittisilla päätöksillä ja keskusteluilla voi olla suoria tai epäsuoria vaikutuksia köyhyydessä elävien lasten kokemuksiin hyvinvoinnista. Lapsiperheiden köyhyydessä on havaittavissa suomalaiselle hyvinvointivaltiolla uusia piirteitä, kuten köyhyyden yleistyminen korkeasti koulutettujen huoltajien perheissä ja köyhyys työssäkäynnistä huolimatta. Tutkimuksissa on havaittu, että politiikan eri osa-alueilla tehtävillä ratkaisuilla on vaikutuksia lapsiperheiden toimeentuloon ja hyvinvointiin. Perhepolitiikka ei siis ole ainoa politiikan osa-alue, jossa lasten hyvinvointi tulisi ottaa huomioon. Poliittikkaratkaisuisissa tulisi arvioida niistä lapsiperheille aiheutuvia seurauksia. (Salmi, 2016, s. 70.) Tutkimukset osoittavat kiistatta, että köyhyyden taso on poliittinen arvovalinta (Salmi, 2016, s. 69).

Hyvinvoinnin suojaamisen näkökulmasta olisi keskeistä, että tulonsiirrot ja politiikka olisivat oikein kohdennettuja ja riittäviä. Kataja ja kumppanit (2014) toteavat tutkimuksessaan, että eriarvoisuuden kaventamisen keinojen olisi osuttava täsmällisesti kohteisiinsa, jotta esimerkiksi koulutuksen, toimeentulon ja terveyden tasa-arvoisuus olisi mahdollista saavuttaa. On tärkeää tunnistaa myös ne asiat, joihin ei pystytä vaikuttamaan. (Kataja & al., 2014, s. 39) Tasa-arvon saavuttamisella, pystyttäisiin

vähentämään köyhyyden vaikutuksia lapsen hyvinvointiin. Mahdollistamalla jokaiselle lapselle tasa-arvoiset mahdollisuudet terveyteen, koulutukseen ja muihin elämän välttämättömyyksiin perhetaustan negatiiviset vaikutukset pienenevät. Poliittinen päätöksenteko ja lapsiperheiden tulonsiirrot voidaan nähdä tasa-arvon ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien luomisena.

Poliittinen päätöksenteko ja lapsivaikutusten arviointi on tämän tutkimuksen kontekstissa yllättävän merkittävä tekijä. Tuon seuraavaksi esiin muita suojaavia tekijöitä, joihin politiikalla on vahva suhde. Poliitiikan ja tulonsiirtojen voidaan nähdä muodostavan suuntaa määrittävän katon muiden suojaavien tekijöiden ylle. Ne ohjaavat sitä, miten muita suojaavia tekijöitä tuotetaan ja mahdollistetaan. Esimerkiksi koulutus ja sen toteutus on vahvasti politiikassa määritelty.

5.2 VARHAISKASVATUKSEN, KOULUN JA HARRASTUSTEN MERKITYS

Varhaiskasvatus ja koulu ovat järjestelmiä, jotka varsinaisen toimintansa lisäksi muodostavat kodin rinnalle lapselle keskeisen kehitysympäristön (Karvonen, 2016, s.58). Varhaiskasvatuksen ja koulun rooli hyvinvointia suojaavina tekijöinä on merkittävä. Lapset viettävät varhaiskasvatuksessa ja koulussa suurimman osan päivästä, jolloin niiden roolina on osaltaan kasvattaa lasta yhteisvastuullisesti vanhempien rinnalla. Voidaan todeta lapsen hyvän kasvun edellytysten rakentumisen alkavan varhaiskasvatuksessa. Tutkimusten mukaan vaikeissa oloissa elävät lapset hyötyvät varhaiskasvatuksesta eniten. (Salmi & al., 2016, s. 70). Laadukkaalla varhaiskasvatuksella voidaan kehittää lasten oppimiskykyä ja tasoittaa eri taustoista tulevien lasten eroja (Toikka & Haanpää, 2020, s. 132).

Hyvin toteutuvat ja oikein mitoitettu varhaiskasvatus ja koulutus voi parhaimmillaan kompensoida lapsen kotiympäristössä syntyviä hyvinvointia uhkaavia tekijöitä. Erityisesti emotionaalisesti riskiolosuhteissa kasvavien lasten kohdalla opettajilla on havaittu olevan mahdollisuus kompensoida ja suojata lasten kehitystä. (Minkkinen, 2011,

s. 66.) Opettajilla on tutkimusten mukaan merkittävä rooli lasten hyvinvoinnin kehityksen tukijoina. He jakavat arjen lasten kanssa ja voivat työssään vaikuttaa lasten tunne-elämään, käyttäytymiseen ja sosiaalisiin suhteisiin. (Minkkinen, 2011, s.63.) Koulu on siten lasten olennainen kasvuympäristö ja rinnastettavissa aikuisten työpaikaksi, joten sillä on suuri merkitys lasten hyvinvoinnille (Karvonen, 2016, s. 63).

Koulun suojaavat vaikutukset voivat tulla esiin myös epäsuorasti vanhemman koulutustaustan kautta. Vaikka korkeasti koulutettujen köyhyys on viime vuosina kasvanut, nähdään koulutus silti edelleen merkittävänä köyhyydeltä suojaavana tekijänä. Koulutustausta on hyvin vahvasti periytyvä, joten korkeasti koulutetut vanhemmat kannustavat ja tukevat lapsiaan kouluttautumaan, kun kouluttamattomuus ja köyhyys kulkevat vahvasti käsi kädessä. (Kallio & al., 2020, s 114.) Lapsien näkökulmasta tämä näyttäytyy eriarvoistavina koulupolkuina, jotka käynnistyvät jo varhaisessa vaiheessa, supistaen samalla myöhemmän kouluttautumisen mahdollisuuksia.

Mielekkäällä tekemisellä on suuri merkitys lapsen kokemassa hyvinvoinnissa. Harrastukset ovat usein ensimmäisiä asioita, joista karsitaan jonkun uhatessa perheen toimeentuloa. Niitä ei koeta välttämättömyydeksi. Pienituloisten perheiden lapsilla on hyvätuloisia merkittävästi huonommat mahdollisuudet harrastusvälineiden ja siten myös säännöllisen harrastusten saaminen. (Kallio & Hakovirta, 2020, s. 12.) Harrastuksilla on kuitenkin monista eri syistä suuri merkitys lapsen hyvinvoinnille.

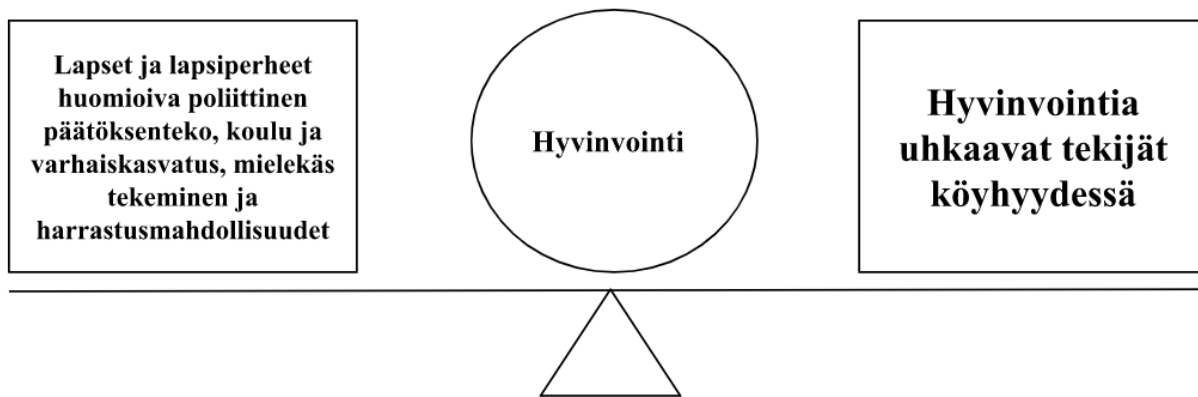
Tutkimusaineistossa lapsen hyvinvointia suojaavana tekijänä näyttäytyi mahdollisuudet harrastaa ja tehdä itse mielekkäiksi kokemia asioita. Harrastusmahdollisuudet on nähty yhteiskunnallisesti merkittävänä keinona ehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä. (Toikka & Haanpää, 2020, s. 142). Harrastusten mahdollistaminen on selkeä ja konkreettinen toimi, jolla voidaan lisätä lapsen hyvinvointia. Harrastukset mahdollistavat lapselle vuorovaikutussuhteita eri taustoista tulevien kanssa ja lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Harrastuksilla, kuten myös koululla on epäsuoriakin suojaavia vaikutuksia hyvinvointiin. Hakovirta ja Rantalaiho (2012) havaitsivat harrastuksilla ja vapaa-ajalla olevan suuri merkitys lasten kokeman hyvinvoinnin kannalta. Samassa tutkimuksessa havaittiin, että lapset itse osasivat erotella köyhien ja varakkaiden lasten vapaa-ajan mahdollisuuksissa selkeitä eroavaisuuksia. Olisikin tärkeää pohtia, että pitäisikö lasten harrastuksista aiheutuvia kuluja huomioida esimerkiksi vanhempien toimeentulotuessa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessa esitetyt hyvinvointia köyhyyden haittaavalta vaikutukselta suojaavat tekijät näyttäytyvät resursseina hyvinvoinnin ja vaikeuksien tasapainottelussa. Olen havainnut hyvinvoinnin suojaaviksi tekijöiksi oikein kohdistetut poliittiset ratkaisut, riittävän ja laadukkaan varhaiskasvatuksen ja koulutuksen, sekä mielekkään tekemisen ja harrastamisen mahdollistamisen. Esitetyt suojaavat tekijät voivat ehkäistä uhkaavien tekijöiden haitallisuutta ja ylläpitää hyvinvointia. Hyvinvointi ei ole tila, joka pysyy muuttumattomana ajasta toiseen. Se tulee nähdä jatkuvan muutoksen tilassa olevana ilmiönä, jollaisena se tässä tutkimuksessa on esitettyä (Dodge & al., 2012, s. 229–230). On tärkeää huomata, että tässä tutkimuksessa esitetyt tekijät ovat sitä varten kerätystä aineistosta esiin nousseita suomalaisen yhteiskuntaan ja kontekstiin sidottuja. Tutkittaessa aihetta muusta näkökulmasta tai empiirisesti voivat suojaavat tekijät näyttäytyä hyvinkin erilaisina.

Alla olevassa kaaviossa (ks. Kaavio 2), on kuvattu Dodgen ja kumppanien (2012) kehittämää havainnollistamistapaa hyödyntäen tässä tutkimuksessa esiin tulleet hyvinvointia suojaavat ja uhkaavat tekijät. On muistettava, että kaikkia pieniä yksittäisiä suojaavia tekijöitä ei ole nostettu tässä tutkimuksessa esiin, ja myös sattumalla voi olla merkitystä elämänkulussa. Toisinaan suojaavana tekijänä voi olla yksittäiset merkittävät sosiaaliset suhteet, jotka olemassaolollaan rikastuttavat lapsen elämää ja suojaavat köyhyyden negatiivisilta vaikutuksilta.

KUVIO 2 HYVINVOINTIA SUOJAAVAT- JA UHKAAVAT TEKIJÄT TÄMÄN TUTKIMUKSEN KONTEKSTISSA

Tutkimuksen tulosten pohjalta kehitetyssä kaaviossa (ks. Kaavio 2) on Dodgen ja kumppanien (2012) kaaviosta (ks. Kaavio 1) poiketen nimetty suojaavia tekijöitä, erittelemättä niitä ulottuvuuksiin. Uhkaaviin tekijöihin on nimettynä ainoastaan käsite köyhyys. Köyhyyden käsite ja sen eri uhat hyvinvoinnille on esitettyä tämän tutkimuksen sisällössä. Yksilön käytettävissä olevat resurssit määrittävät sitä, kuinka hyvin köyhyyden myötä syntyvistä uhista on mahdollista selviytyä. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella lapsille suojaavina resursseina näyttäytyivät: lapset ja lapsiperheet huomioiva poliittinen päätöksenteko, koulu ja varhaiskasvatus sekä mielekäs tekeminen ja harrastamisen mahdollisuudet. Nämä tekijät ovat niitä, jotka kompensoivat köyhyyden mukana tulevia uhkia. Dodgen ja kumppanien (2012) hyvinvoinnin havainnointitavan soveltaminen lapsiin ja heidän kokemuksiinsa köyhyydestä on tärkeä tämän tutkimuksen tuloksia konkretisoiva tekijä.

Poliittinen päätöksenteko on merkittävässä roolissa niin itse suojaavana tekijänä kuin määrittämässä muiden tekijöiden esiintyvyyttä ja muotoa. Tulos yllätti minut enkä osannut tutkimuksen tiedonhaun alkuvaiheessa olettaa tällaista lopputulemaa. En ollut osannut hahmottaa lasten kokemaa köyhyyttä tällaisena kompleksisena kokonaisuutena, jollaisena se tässä tutkimuksessa esiintyy. Aineistoa kerätessä poliittinen päätöksenteko esiintyi eri konteksteissa niin mahdollistajana kuin rajaajana. Poliittinen päätöksenteko näyttäytyi aineistossa ikään kuin sateenvarjona, jonka alle muut suojaavat tekijät

asettuivat. Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen toteaa vuoden 2020 vuosikertomuksessaan, että ”Lapsista huolehtiminen ei voi perustua vain huoleen syntyvyyden laskusta ja yhteiskunnan tulevaisuudesta, vaan ymmärrykseen ihmisoikeuksista ja niitä määrittävistä sopimuksista.” (Pekkarinen, 2020, s. 4.) Tutkimukseni tulosten perusteella voidaan todeta, että suomalaisessa hyvinvointivaltiossa vastuu lasten ja heidän hyvinvointinsa suojaamisesta ei ole yksinomaan vanhemmilla, vaan myös yhteiskunnalla on suuri rooli siinä.

Tutkimuksen tulosten myötä lapsivaikutusten arviointi sai suuren merkityksen. Olisi tärkeää, että lapset ja lapsiperheet otettaisiin entistä keskeisemmin huomioon kaikessa poliittisessa päätöksenteossa. Monilla politiikan eri osa-alueilla on epäsuoria vaikutuksia lapsiin ja heidän hyvinvointiinsa. Köyhyyden taso on poliittinen arvovalinta (Salmi & al., 2016, s. 69) ja lapset ovat lähtökohtaisesti erityiseen suojeluun oikeutettu haavoittuva ihmisryhmä. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991) Köyhyys ja sen negatiiviset vaikutukset lisäävät entisestään haavoittuvuutta ja heikentävät hyvinvointia.

Lapsiperheiden tilanne on tällä hetkellä erityisen huolestuttava. Elinkustannukset ovat nousseet nopeasti, mikä ajaa yhä useampia lapsiperheitä taloudelliseen ahdinkoon. Lasten ja nuorten hyvinvointi on ollut jo pidemmän aikaan koetuksella. Vuonna 2019 alkanut maailmanlaajuinen koronapandemia ja sen aikana tehdyt rajoitustoimet koskettivat merkittävästi lapsia ja nuoria. Useita tässä tutkimuksessa osoitettuja köyhyydessä hyvinvointia suojaavia tekijöitä rajoitettiin. Lapsilla ja nuorilla ei ollut useaan kuukauteen mahdollisuuksia läsnä tapahtuvaan opetukseen koulussa ja harrastusmahdollisuudet laitettiin tauolle. Köyhyyteen kytkeytyy myös paljon muita ilmiöitä, kuten alkoholismia ja mielenterveyden haasteita (Kataja & al., 2014, s. 41.) Erityisen haavoittuvassa asemassa näinä aikoina olivat ne lapset, joille koti ei ole turvallinen kasvuympäristö. Tulevaisuudessa olisikin mielenkiintoista tutkia tämän erikoisen maailmanajan vaikutuksia lapsiin ja nuoriin. Tehdyn tutkimuksen kannalta rajoittavana tekijänä näyttäytyikin tuoreen tutkimustiedon puute, jossa olisi ollut paremmin huomioituna tämänhetkinen maailmantila ja kuluneet vuodet.

Vuoden 2023 alussa koko Suomessa hyvinvointipalveluiden toteutusvastuu siirtyi kunnilta hyvinvointialueille. Tämä koskettaa myös sosiaalityötä. Hyvinvointialueiden suunnittelusta on vastannut siihen erityisesti valittu ryhmä poliittisia päättäjiä ja muuta henkilöstöä eri hyvinvointipalveluiden osa-alueilta. Tämän tutkimuksen tulosten valossa, sosiaalityön rooli lasten hyvinvoinnin suojaamisessa näyttäytyy politiikan toteuttajana ja mahdollistajana. Sosiaalityössä on käytettävissä rajallinen määrä resursseja, joita määritellään poliittisella päätöksenteolla.

Vastuu toimeentulotuesta on tällä hetkellä Kelalla ja sitä määrittävät tarkat kriteeristöt, jotka koskettavat kaikkia hakijoita. Sosiaalityössä on kuitenkin mahdollisuus tarjota harkinnanvaraisesti täydentävää toimeentulotukea. Tutkimukseni tulosten mukaan esimerkiksi harrastusten ja mielekkään tekemisen mahdollistaminen täydentävän toimeentulotuen keinoin, on merkittävä lapsen hyvinvointia köyhyyden tilanteessa suojaava tekijä. Ennaltaehkäisevän sosiaalityön näkökulmasta tämä havainto on tärkeä.

Tämän tutkimuksen pohjalta olisi mielenkiintoista lähteä syventämään esiin nousseita ilmiöitä, esimerkiksi seurantatutkimuksen keinoin. Mielestäni olisi mielenkiintoista tehdä aiheesta jatkotutkimusta ja tarkastella sitä, millaisia vaikutuksia koronapandemian ja Ukrainan sodan seurauksilla on lasten ja nuorten myöhempään elämään ja hyvinvointiin. Olisi mielenkiintoista myös selvittää miten hyvinvointialueille siirtyminen vaikuttaa lapsiin ja lapsiperheisiin ja onko heidän kokemuksissaan havaittavissa eroavaisuuksia nykyiseen palveluiden toteutusmuotoon.

LÄHTEET

- Dodge, R., Daly, A. P., Huyton, J., & Sanders, L. D. (2012). *The challenge of defining wellbeing*, 2, 222–235.
- Hakovirta, M., & Rantalaiho, M. (2012). *Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa*.
- Isola, A. M., & Suominen, E. (2016). *Suomalainen köyhyys*. Into.
- Kallio, J., & Hakovirta, M. (2020). *Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Karvonen, S. (2016). *Lasten moniulotteinen köyhyys indikaattoreiden valossa*. Teoksessa: Karvonen, S & Salmi, M. (toim.). *Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 30/2016.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1&isAllowed=yn
- Karvonen, S, Mäntylä, E, Salmi, M (2016). *Johdanto*. Teoksessa: Karvonen, S & Salmi, M. (toim.). *Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 30/2016.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1&isAllowed=yn
- Karvonen, S & Salmi, M. (2016). *Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 30/2016.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1&isAllowed=yn
- Kataja, K., Ristikari, T., Paananen, R., Heino, T., & Gissler, M. (2014). *Hyvinvointiongelmien ylisukupolviset jatkumot kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten elämässä*.
- Lastensuojelulaki 417/2007
- Minkkinen, J. (2011). Opettaja ja lasten hyvinvointi. Teoksessa: Oksanen, A., & Salonen, M. (toim.). *Toiminnallisia loukkuja: hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa*.
- Niemi, I. P., Rautiainen, A., Kannasoja, S., Haapakoski, K., Pellinen, J., & Mäntysaari, M. (2017). *Hyvinvoinnin teoriat hyvinvoinnin edistämisessä ja poliittisessa päätöksenteossa*. Hallinnon tutkimus, 36(3), 166-181.
- Oksanen, A., & Salonen, M. (2011). *Toiminnallisia loukkuja: hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa*.
- Okkonen, K-M. (2016). *Lapset perusturvan varassa*. Teoksessa: Karvonen, S & Salmi, M. (toim.). *Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 30/2016.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Pekkarinen, E. (2020) *Lapsen etua etsimässä, Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2020*.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162991/LAPS-vuosikirja-2020-FI.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Käytetty 18.12.2022)
- Rikala, S. (2018). *Masennus, työkyvyttömyys ja sosiaalinen eriarvoisuus nuorten aikuisten elämänkuluissa*.
- Saari, J. (2015). *Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla*. Helsinki: Gaudeamus.
- Saari, J., Eskelinen, N., & Björklund, L. (2020). *Raskas perintö: Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa* Helsinki: Gaudeamus
- Salmi, M, Närvi, J, Lammi-Taskula, J. (2016). *Köyhyys, toimeentulokokemukset ja hyvinvointi lapsiperheissä*. Teoksessa: Karvonen, S & Salmi, M. (toim.). *Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 30/2016.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Salmi, M, Karvonen, S, Närvi, J, Lammi-Taskula, J. (2016). *Lapsiköyhyys on ajankohtaista myös Suomessa: yhteenveto ja suosituksia*. Teoksessa: Karvonen, S & Salmi, M. (toim.). *Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 30/2016.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus?: Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*.
- Sote-uudistus, Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistus. *Mikä sote-uudistus?* Julkaistu 7.10.2022 <https://soteuudistus.fi/uudistus-lyhyesti> (Käytetty 15.11.2022)
- Therborn, G. (2014). *Eriarvoisuus tappaa*. Tampere: Vastapaino.
- Toikka, E & Haanpää, L. (2020). *Vanhempien huono-osaisuuden yhteys lasten subjektiiviseen hyvinvointiin*. Teoksessa: Kallio, J., & Hakovirta, M. (toim.) *Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Valtioneuvosto, Sosiaali- ja terveysministeriö. *Hallituksen esitys ylimääräisestä lapsilisästä eduskuntaan*. Julkaistu 20.10.2022 <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/hallituksen-esitys-ylimaaraisesta-lapsilisasta-eduskuntaan> (Käytetty 18.12.2022)

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991